

Магдебурзьке право у Польщі (XIII-XVII ст.)

Висвітлено поширення магдебурзького права на польських землях у XIII–XVII ст. Показано надання магдебурзького права і його різновидів – хелмінського та шредського права – окремим польським містам і селам. Наведено особливості функціонування магдебурзького права у різних польських землях. Проаналізовано праці польських правознавців Б. Гроїцького, М. Яскера, Я. Тухольчика, Я. Кірштейна-Церазіна, П. Щербича, які використовувались в адміністративній та судовій практиці польських міст і сіл, що використовували магдебурзьке право. Надання магдебурзького права сприяло соціально-економічному розвитку міст. Найвищий розвиток магдебурзького права відносився до кінця XVI ст. Після цього розпочався процес послідовного занепаду міст, який тривав до кінця XVIII ст.

Ключові слова: магдебурзьке право, привілей, вїт, хелмінське право, локація.

Формулювання мети та завдань статті. *Метою статті є з'ясування історичного перебігу розповсюдження дії магдебурзького права на польських землях у XIII-XVII ст. та його вплив на життя місцевих громад. Завданнями дослідження є:* 1) простежити хронологію поширення магдебурзького права у Польщі у вказаний вище період; 2) проаналізувати сутність магдебурзького права як позитивного політично-правового інструмента впливу на місцеві громади Польщі; 3) виявити територіальні різновиди магдебурзького права – магдебурзько-бреславське, хелмінського та шредського права; 4) проаналізувати праці польських правознавців, які використовувались в адміністративній та судовій практиці польських міст і сіл, що використовували магдебурзьке право.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Магдебурзьке право вперше з'явилося на західних польських землях у Силезії. Власне 1211 р. магдебурзьке право надали м. Злоторії. Процес локацій цього міста закінчився лише 1253 р. Другим польським містом, яке 1217 р. отримало магдебурзьке право, став Львовек. Локаційні документи цього міста не збереглися. Львовек був зразковим для інших міст Силезії, котрі отримали магдебурзьке право. Це стосується, зокрема, Освідцидана (1285), Любомирова (1291), Новогродзця (1233) [1, с. 85]. Від XIII ст. розпочався процес локації Вроцлава (Бреслау), де 1214 р. вже існувала посада солтиса.

За зразком Вроцлава відбулася локація інших міст Силезії та Польщі. Наприклад, 1253 р. магдебурзьке право надали місту Бохні, 1257 р. – Кракову. Магдебурзько-бреславське (вроцлавське) право отримало 65 міст. Серед інших великих міст на заході Польщі 1264 р. магдебурзьке право одержала Легниця. Крім надання містам Силезії магдебурзького права, відомі випадки отримання фламандського і франконського прав. Упродовж 1200–1350 рр. магдебурзьке право одержали кілька десятків міст і близько 1200 сіл. Спочатку його надавали німецьким колоністам, а наприкінці XIII - на початку XIV ст. – містам і селам з польським населенням [2, с. 79]. Зі 103-х силезьких міст, що отримали магдебурзьке право, 84 належали князю, 9 – шляхті, 10 – католицькій церкві. Водночас 4 міста (Бжег, Свидниця, Градів, Пожилець Опольські) володіли новомарктським (шредським) правом [1, с. 86-87]. Надання магдебурзького права сприяло соціально-економічному розвитку міст. Мешканці також отримували особисту свободу, та звільнялись на певний період від сплати податків та зборів. Вони не підпорядковувались юрисдикції загальнодержавних судів. Міста отримували цілий ряд пільг і привілеїв на зайняття торгівлею і промислом. Надання магдебурзького права сприяло і зміні архітектури польських міст. У центрі міста будувалась ратуша та ринкова площа, яка знаходилась навколо неї. Міста оточувались оборонним муром, що відрізняло їх від навколишніх сіл.

Після надання Вроцлаву магдебурзького права тут формується магдебурзько-вроцлавське право, основою якого стали привілеї силезького герцога Генріха III у 1261р. На основі даного привілею Вроцлав отримав правове роз'яснення міської Ради Магдебургу, яка врегульовувала функціонування органів міського самоврядування Вроцлава та міст. Норми матеріального права

Вроцлав також отримав примірник «Саксонського Зеркала». У 1295р. міська рада та шиффени (лавники) Вроцлава звернулись до міської ради Магдебургу для отримання правового роз'яснення щодо врегулювання правових відносин у місті. На протязі XIVст. шиффени Вроцлава отримали сотні шиффенських ортилів з Магдебургу. У середині XIVст. На основі правових роз'яснень та ортилів було сформовано несистематичне шиффенське (лавниче) право, а у 1370р. – систематичне шиффенське (лавниче) право. Наприкінці XVст. У Вроцлаві було створено збірник «Rechte Wej» (Дорога права), автором якого був шиффен Вроцлава Каспар Поплау.

Після Силезії магдебурзьке право на території Польщі почало поширюватися на Куяви та землю Добжинську. Впродовж 1237–1238 р. магдебурзьке право запроваджено з м. Іновроцлава. Локація Іновроцлава відбулася за зразком Вроцлава [3, с. 314]. У другій половині XIII ст. магдебурзьке право одержало м.Брест Куявський. Упродовж 1267–1271 рр. іновроцлавський князь Зімовит надав магдебурзьке право м. Глівкову та кільком селам. А 1325 р. куявський князь Пшемисл дозволив Томашеві з Якдіс провести локацію на основі магдебурзького права м. Сальца Куявського [1, с. 88]. Також у Добжинській землі 1262 р. магдебурзьке право надали селам, що належали до Вроцлавського єпископства.

Польський король Казимир Великий 1356 р. дозволив провести локацію м. Стржельні на магдебурзькому праві [4, с. 85]. Упродовж 1356–1369 рр. відбулась локація на магдебурзькому праві міст Коронава, Рокош, утворених на місці колишніх сіл. До 1370 р. на території Куяви та Добжинської землі магдебурзьке право одержали 11 міст, з них 8 належали князям [1, с. 193-194].

Значне поширення магдебурзького права відбулось у Великопольщі, на торговельному шляху з Німеччини до України та до країн Сходу. Німці у містах і селах Великопольщі почали масово селитися з 1212 р. [1, с. 89]. Першим магдебурзьке право одержало м. Гнезно (1238–1239) [4, с. 23-25]. На зразок Гнезно 1243 р. відбулася локація міст Повідза, Вронєка, Костшині та ін. Надання Познані магдебурзького права пов'язане з існуванням у місті однієї з найбільших німецьких колоній на території Польщі. Німецька громада, яку очолював солтис, одержала це право від князя Владислава Одоніка 1231 р., і це стало початком заснування міста [5, с. 156-160]. Повторна локація Познані відбулася 1253 р. [1, с. 92]. Водночас проведено локацію міст Рогозни, Оборніка, Кцині, Мосіні та ін. Князь Пшемислав I 1257 р. надав монастирю бернардинів у Любліні привілей на локацію с. Кживіл і переведення його у статус міста. Лише 1270 р. Кживіл згадують як місто. Традицію надання населеним пунктам Великопольщі магдебурзького права продовжив князь Болеслав Побожний. Він провів локацію Кцині за зразком м. Познані, а 1280 р. – м. Рогозна. На початку XIV ст. проведено локацію двох приватних міст. Зокрема, 1308 р. воевода Кашінський надав магдебурзьке право Мосіну, а 1303 р. – Гродзіску [1, с. 155].

На зразок Вроцлава магдебурзьке право князь Генріх Глоговський надав м. Поніцу. Князь Владислав Локеток 1314 р. надав локаційний документ для Лобженіци [1, с. 94].

Значно зросла кількість міст, котрим було надано магдебурзьке право за правління короля Казимира Великого. Зокрема, 1337 р. він дозволив двом братам німецького походження Альбертові та Марційові провести локацію м. Руд, а 1343 р. – м. Таргової Гурки на території с. Мілеша. А 1345 р. проведено локацію м. Чаплінека. На зразок Бжестя Куявського вїт Генріх з Варци здійснив локацію міста Кола. А 1369 р. король Казимир Великий дозволив Бартисю де Везенбургу разом з чотирма подарованими селами провести локацію м. Козьмінка.

Окрім зазначених міст, магдебурзьке право на теренах Великопольщі в XIII–XIV ст. одержали: Хложе, Мідзужем, Тжіцель, Серніні (1298), Кемблево (1327), Вжесне (1357), Лабічин (близько 1369), Лекно і Осечна (1370) та ін. [1, с. 96].

У XIII ст. магдебурзьке право отримали 38 міст, упродовж XIV ст. – 60. Серед них лише 15 % були новоутвореними [1, с. 98-99]. Значну кількість населення міст Великопольщі становили німці: у Познані, Калішу вони були більшістю міської еліти й основною частиною міського населення. У містах Оборниках, Копіні, Слєпцах, Коштині, німці також становили більшість населення. В інших містах здебільшого мешкали поляки. Локація міст Великопольщі відбулася на зразок Силезії та німецьких міст [6, с. 12].

Із 43-х міст, яким до 1370 р. надали магдебурзьке право, 20 належало князеві та королю, 9 – католицькій церкві, 13 – шляхті. До 1500 р. у Великій Польщі магдебурзьке право мали 153 міста [7, с. 21]. Найважливішими були перша польська столиця Гнезно та Познань, на зразок яких це право одержали й інші польські міста. Надання магдебурзького права містам Малопольщі відбувалося пізніше. Здебільшого польські дослідники пов'язують це з віддаленістю Малопольщі від німецьких земель. Колонізацію цих територій розпочав 1227 р. князь Лешко Білий на зразок міст Силезії. Першим одержало магдебурзьке право м. Бохня: 1253 р. відбулася його локація на підставі привілею

князя Болеслава Встидливого (на зразок Вроцлава) [1, с. 83-90]. Привілей про надання магдебурзького права столиці Малопольщі – Кракову-видано 1257 р. Локацію Кракова мали проводити 3 силезькі міщани німецького походження:– вроцлавські крамарі Гедко Штіле, Дітлер Фолек та суддя з Ніси Якуб [2, с. 106]. Локація Кракова відбулася також на зразок Вроцлава. У 1306 р. князь Владислав Локеток підтвердив магдебурзьке право Кракову. До середини XIV ст. більшість міського патриціату Кракова (до 80 %) становили німці [1, с. 98]. У XIV ст. Краків став зразковим для інших міст Малопольщі, котрі володіли магдебурзьким правом.

Одним із перших у Малопольщі магдебурзьке право 1294 р. отримав Новий Сонч. Відомий український дослідник магдебурзького права Андрій Яковлів називає його першим містом на українських етнічних землях, де впроваджено магдебурзьке право. Локацію Нового Сонча на основі привілею Вацлава II проводили сини війта Турмана зі Старого Сонча – Бертольд і Арнольд [8, с. 248]. Магдебурзьке право надали на зразок Кракова. Привілей 1292 р. підтвердив 1330 р. князь Владислав Локеток. За правління Казимира Великого магдебурзьке право 1335 р. надано місту Казімежу, 1339 р. – Клобуку, 1340 р. – Гжибоку [9, с. 170].

Із 34-х міст, яким надано магдебурзьке право у Краківській землі, 29 перебувало у власності короля, інші належали церкві. Крім того, низку міст переведено з новомарктського (шредського) права на магдебурзьке. На Сандомирщині, що також перебувала у складі Малопольщі, надання містам і селам магдебурзького права розпочали локацією Сандомира [1, с. 103]. Князь Болеслав Встидливий 1257 р. надав локаційний привілей місту Завихосту. Впродовж 1264–1292 рр. Болеслав Встидливий видав низку привілеїв, згідно з якими магдебурзьке право одержало нове місто Корчин, 1265 р. – Пазанов, 1271 р. – Опатув [1, с. 104]. Багатьом містам надав магдебурзьке право король Казимир Великий, зокрема м. Фалькуву (1340), Ропчицям (1362), Віслоку (1366) на землях Кобиле за зразком Кракова [1, с. 105]. Уже 1364 р. магдебурзьке право одержало м. Радом. У Сандомирській землі на магдебурзьке право перейшло 20 міст, із них 12 належало державі, 5 – церкві, 3 – шляхті. Найбільшу кількість міст із магдебурзьким правом зафіксовано за правління Казимира Великого впродовж 1333–1370 рр., коли відбулася локація 36-ти міст.

Одним із перших магдебурзьке право або його різновид – хелмінське, а також любекське – стали отримувати міста й села на узбережжі Балтійського моря. Здебільшого населені пункти Гданського Помор'я використовували кульменське (хелмінське) та любекське право. Єдиним містом, що володіло магдебурзьким правом від 1280 р., був Гожондзей. Однак 1312 р. його зайняли тевтонські рицарі, які надали місту хелмінське право [1, с. 110-111]. Хелмінським правом на польських землях володіли більше ніж 200 міст.

Магдебурзьке право на польському Західному Помор'ї, як уже зазначено, ввели за допомогою колоністів з Бранденбурга у 30-х роках XIII ст.

На відміну від інших регіонів Польщі, більшість міст Західного Помор'я, розташованих на березі моря, мали любекське право. Міста Західного Помор'я – в глибині території – перейшли на магдебурзьке право за князювання Борміна I, після смерті якого відбулася заміна магдебурзького права на любекське. Першим магдебурзьке право одержав 1235 р. Пшескув, 1243 р. – Щецін (за іншими даними – 1237 р.), що став зразковим для інших міст Західного Помор'я з магдебурзьким і любекським правом [1, с. 110-111]. Уже 1249 р. магдебурзьке право отримало м. Горджец, а 1253 р. – Штаргард, яке 1292 р. перевели на любекське. Разом із Щеціном 1254 р. магдебурзьке право надали м. Грифіно, замінивши його 1271 р. на любекське. Згодом, 1263 р. – Пижиц, 1268 р. – Коленову. Ці міста 1314 р. переведено на любекське право. Міста Реч упродовж 1254–1256 рр. і Барлінек 1278 р. були локовані бранденбурзькими маркграфами. На схожому до магдебурзького права – бранденбурзькому - 1347 р. відбулася локація м. Відохова. Ще кілька міст одержало магдебурзьке право (Поздавільк, Пенькунь, Боне, Вежно та ін.), однак їхні привілеї донині не збереглися.

Упродовж 1253–1370 рр. на Західному Помор'ї локовано на магдебурзькому праві 19 міст, з них 16 – власність князя, 3 належали католицькій церкві. Два з них були новоствореними, а локація інших відбувалася на місці існуючих міст або сіл, переведених у статус міст. Локація населених пунктів Любекської землі, розташованої на західному березі р. Одер, розпочалася на початку XIII ст. Ці землі були об'єктами постійних суперечок польських князів і брандебурзьких маркграфів. Магдебурзьке право найчастіше надавали вже створеним населеним пунктам. Маркграф Генріх Достойний провів. 1235 р. локацію на магдебурзькому праві м. Губіну [2, с. 305]. На зразок Губіна 1283 р. магдебурзьке право одержало м. Любуско. Міста Добегнево й Осечно перейшли на магдебурзьке право за привілеєм князя Пшемисла I, який надав право кляшторіві з Овінска провести локацію вказаних міст. Упродовж 1272–1286 рр. локовано Стшельце, 1329 р. – підтверджено магдебурзьке право для Жеп`яна та ін. Серед 9 - ти міст любуської землі 5 належало князю, а 4 –

церкві.

До 1370 р., що пов'язано зі смертю Казимира Великого та припиненням діяльності династії П'ястів, на польських землях магдебурзьке право діяло в 256-ти містах, з них 185 перебувало у власності короля та князя, інші належали католицькій церкві та шляхті [2, с. 114-115]. Магдебурзьке право надавали переважно існуючим містам, новостворені становили незначну кількість. Найбільша частка міст, яким надано магдебурзьке право, належала Силезії, Великопольщі та Малопольщі.

Надання магдебурзького права і його різновидів польським містам та селам тривало і в наступні століття. Основна кількість локацій припадала на XV–XVI ст. Польські науковці вважають магдебурзьке право польським муніципальним правом. Цю тезу Б. Гроїцький висловив ще у XVI ст. На польських землях на першопорах використовували німецькомовні варіанти магдебурзького права та Саксонського Зерцала. Перший латинський переклад джерел магдебурзького права з'явився у другій половині XIII ст. між 1272-1292 рр. Його автор Вроцлавський єпископ Томас [10, с. 24]. Ця версія отримала назву «Версія Вратиславенсіс (Versio Wratislavenensis)». Інший переклад з'явився 1359 р. і його автором став писар Конрад з Сандомира. Цей переклад у літературі назвали «Версія Сандомирська (Versio Sandomiriensis)». Канцлер Польщі Ян Ласкі 1506 р. опублікував збірник правових джерел, де містилися латинські тексти Саксонського Зерцала і магдебурзького права у «Версії Сандомирській» [11, с. 88]. Краківський міський писар Миколай Яскер 1535 р. опублікував латинський переклад магдебурзького права (вейхбільд) із глосами (Jus Municipale Majdeburgense) та Саксонського Зерцала з глосами (Jus Provinciale quod Speculum Saxonum). Праці М. Яскера затверджені королем Сігізмундом I і набули офіційного статусу у міських і сільських судах, що використовували магдебурзьке право [12, с. 152]. Першим польським дослідником, який вивчав магдебурзьке право, став Ян Ялонек, відомий у літературі під іменем Ян Сервус Тухольчик. Ян Сервус Тухольчик закінчив Ягеллонський університет і впродовж кількох років був ректором у кафедральній школі у Львові. Найвідомішою працею з проблем магдебурзького права стала праця «Ferrago actionum civilium juris Majdeburgensis» (Зібрання цивільних процесуальних положень магдебурзького права), що вийшла друком 1531 р. та мала кілька редакцій. Структурно її поділяли на 7 книг, що мали назви «Про право», «Про контракти», «Про покровительство» та ін. [13, с. 27]. У Кракові 1535 р. з'явилась визначна пам'ятка магдебурзького права в Польщі – латинський переклад магдебурзького права та Саксонського Зерцала разом з глосами. Вагомим здобутком у дослідженні магдебурзького права у Польщі стали праці Яна Кірштейна Церазина, який працював війтом Вищого Суду німецького права Краківського замку, що належав до найвищих судів Польщі, а з часом - Речі Посполитої, де розглядали апеляційні справи міст і сіл, що володіли магдебурзьким, новомарктським (шредським) та хелмінським (кульменським) правом. Найвідоміша праця Яна Кірштейна Церазина «Enchiridion aliquot locorum communium Juris Majdeburgensis» (Виклад деяких спільних місць магдебурзького права), вперше надрукована 1557 р. та перекладена 1616 р., 1629 р. і 1760 р. [12, с. 183]. Структурно складалась із вступу, висновків і 26 розділів без нумерації на статті. Із джерел використано Саксонське Зерцало, магдебурзьке право, римське право, канонічне право та судова практика [10, с. 27]. Новим етапом у дослідженні магдебурзького права у Польщі стали праці відомого дослідника Бартоломія Гроїцького найпопулярнішого та найуспішнішого знавця міського права у Польщі та Речі Посполитій [10, с. 34]. Бартоломій Гроїцький закінчив Ягеллонський університет і працював писарем Вищого Суду німецького права Краківського замку. Його праця «Артикули магдебурзького права (Artykuly prawa majdeburskiego) з'явилася 1558 р. У ній використано магдебурзький вейхбільд та Саксонське Зерцало [14, с. 87]. А 1559 р. виходить його наступна праця - «Порядок судів і справ міських права магдебурзького в Короні Польській» (Porsadek sadow I spraw mieskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskie». Серед джерел використано Саксонське Зерцало, магдебурзьке право, римське право, польське право та судову практику, «Ferrago actionum» Яна Сервуса Тухольчика. Структурно праця містила чотири частини, що поділялись на артикули «Porsadek sadow I spraw mieskich» та здебільшого врегульовувала норми процесуального права та діяльність органів місцевого самоврядування [14, с. 113].

Ще одна праця - Б. Гроїцького «Ten Postepok wybran jest z praw cesarskich» (Поступок вибраний з cesарських прав) вийшла друком 1559 р. яка стала кримінальним кодексом для польських міст. Вона становила переробку Кодексу німецького імператора Карла V Constitutio Criminalis Carolina [10, с. 3]. «Ten Postepok...» структурно налічував 91 артикул і лише 4 з них не мали посилань на Кароліну. Кодекс Карла V на ті часи був найдосконалішим кримінальним і кримінально-процесуальним кодексом і, відповідно до його назви мав офіційний статус [10, с. 37]. Ще однією розвідкою Б. Гроїцького стали «Tytuluy prawa majdeburskiego» (Титули права магдебурзького), які вийшли друком 1567 р. Серед джерел цієї праці простежуємо праці дослідників магдебурзького

права, римського права, краківські вільчери та судову практику. Останньою працею Б. Гроїцького, що побачила світ уже після його смерті 1605 р. у Кракові, стала «Оборона сиріт і вдов» (*Obrońca sierot i wdow*) і була обробкою праці фламандського юриста Я. Дамгаудера «*Patrocinium popullorum et viduarum*».

Львівський синдик Павло Щербич 1581 р. видав 2 праці «*Speculum Saxonum albo prawo Saskie I Majdeburskie*» та «*Jus Municipale to jest prawo miejskie Majdeburskie*». Праці Павла Щербича використовував магістрат міста Львова при вирішенні правових спорів. Це підтверджує запис, зроблений на примірниках кодексу, що зберігають у відділі стародруків Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка. У ньому вказано, що власником цієї книги є шляхетний магістрат міста Львова. Найширше на українських землях використовували праці Бартоломія Гроїцького у діяльності міських і сільських судів, що діяли на основі магдебурзького права, в адміністративній системі та у кодифікації українського права упродовж XVIII – на початку XIX ст. Праці Бартоломія Гроїцького написані польською мовою, якою володіли війти, солтиси, радники українських міст, що знали магдебурзьке право. Саксонське Зерцало використовував Б. Гроїцький у створенні «*Artykuły prawa magdeburskiego ktore rowia Speculum Saxonum*» (1558), «*Porzadek sadow i spraw miejskich prawa magdeburskiego*» (1559), «*Obrońca sierot i wdow*» (1605) та ін.

Локація польських міст на основі магдебурзького права була завершена до кінця правління короля Казимира III Великого у 1370 р. Найвищий розвиток магдебурзького права відносився до кінця XVI ст. Після чого розпочався процес послідовного занепаду міст, який тривав до кінця XVIII ст. На зразок Вроцлава та інших сілезьких міст магдебурзьке право отримували міста України і Литви, Білорусії та Словаччини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Магдебурзьке право вперше з'явилося на західних польських землях у Силезії. Власне 1211 р. магдебурзьке право надали м. Злоторії. Локація польських міст на основі магдебурзького права була завершена до кінця правління короля Казимира III Великого у 1370 р. Найвищий розвиток магдебурзького права відносився до кінця XVI ст. Після чого розпочався процес послідовного занепаду міст, який тривав до кінця XVIII ст.

Є підстави виділяти певні різновиди магдебурзького права, зокрема, магдебурзько-вроцлавське, хелмінське, а також любекське.

Надання магдебурзького права сприяло соціально-економічному розвитку міст. Мешканці також отримували особисту свободу, та звільнялись на певний період від сплати податків та зборів. Вони не підпорядковувались юрисдикції загальнодержавних судів. Міста отримували цілий ряд пільг і привілеїв на зайняття торгівлею і промислом.

Джерела та література

1. Kamińska K. Lokacje miast na prawie magdeburskim na ziemiach polskich do 1370 r.: studium historycznoprawne / Krystyna Kamińska. – Toruń: UMK, 1990. – 235 s.
2. Kaczmarczyk Z. Kolonizacja niemiecka na wschód od Odry / Zdzisław Kaczmarczyk. – Poznań: Wyd. inst. Zachodniego, 1945. – 267 s.
3. Schubart–Fikentscher G. Die Verbreitung der deutschen Stadtrechte in Osteuropa / G. Schubart–Fikentscher. (Forschungen zum deutschen Recht). – Weimar: Böhlau, 1942. – 567 S.
4. Ptaśnik J. Miasta i mieszanstwo w dawnej Polsce / J. Ptaśnik. – Kraków: Nakł. Polskiej Akad. Umiejtności, 1934. – 511 s.
5. Warschauer A. Geschichte der Stadt Gnesen / A. Warschauer. – Posen: Histor. Gesellsch. f. d. Provinz Posen, 1918. – VI, 488 S.
6. Maisel W. Sądownictwo miasto Poznania do końca XVI wieku / Witold Maisel. – Poznań: Państw. Wydaw. Nauk., 1961. – 413 s.
7. Borkowska-Bagińska E. Cechowe prawo gospodarcze w miastach Wielkopolski w XVII wieku / Ewa Borkowska-Bagińska. – Poznań: UAM, 1977. –160 s.
8. Lange O. Lokacja miast Wielkopolski właściwej na prawie niemieckiem w wiekach średnich (Die Stadtgründung zu deutschem Recht im eigentlichen Großpolen im Mittelalter) / Oskar Lange // Pamiętnik Historyczno–Prawny. – Lwów, 1925. – Bd. 1. – H. 5. – 76 s.
9. Ebel W. Deutsches Recht im Osten / Wilhelm Ebel. – Kitzingen: Holzner–Verl. – 1952. – 27 s.
10. Roepell R. Über die Verbreitung des Magdeburger Stadtrechts im Gebiete des alten Polnischen Reichs ostwärts der Weichsel / R. Roepell // Abhandlungen der Hist. Phil. Gesellschaft in Breslau. – Breslau: Trewendt, 1857. – S. 241–301.
11. Kuraś S. Przywileje prawa niemieckiego miast i wsi małopolskich XIV–XV wieku / Stanisław Kuraś; Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Wydawnictwo PAN, 1971. – 210 s.
12. Rozenkranz E. Geneza miasta Lubusz [Die Entstehung der Stadt Lebus] / Edwin Rozenkranz // Przegląd Zachodni.

– 1953. – Т. 9. – Н. 9/10. – S. 279–308.

13. Jakowliw A. Das deutsche Recht in der Ukraine und seine Einflüsse auf das ukrainische Recht im 16–18 Jahrhundert / Andrij Jakowliw. – Leipzig: Hirzel, 1942. – 220 S.

14. Pauli L. Die polnische Literatur des Magdeburger Rechts im 16. Jahrhundert / Lesław Pauli // Studien zur Geschichte des sächsisch-magdeburgischen Rechts in Deutschland und Polen / Hg. v. D. Willoweit und W. Schich. – Frankfurt am Main: Lang, 1980. – S. 150–162.

15. Koranyi K. Joannes Cervus Tucholiensis i jego dzieła (z dziejów praw obcych literatury prawniczej w Polsce) / Karol Koranyi // Przewodnik Historyczno– Prawny. – Lwow, 1930. – S. 17–26.

16. Тарановский Ф. В. Обзор памятников магдебургского права западно-русских городов литовской эпохи: ист.-юрид. исследование / Ф. В. Тарановский. – Варшава: Тип. Варшавск. учеб. окр., 1897. – 203 с.

17. Groicki B. Obrona sierot i wdów / Bartłomiej Groicki. – Warszawa: Wyd. Prawnicze, 1958. – 344 s.

Кобылецкий Н. Магдебургское право в Польше (XIII - XVII вв.). В статье освещены этапы распространения магдебургского права на польских землях в XIII-XVII вв. Показана хронология предоставления отдельным польским городам и селам магдебургского права. На побережье Балтийского моря города и села получили разновидности магдебургского права – хелминское, а также любекское. Раскрыты особенности функционирования магдебургского права в разных польских землях. Проанализированы труды польских правоведов Б. Гроицкого, М. Яскера, Я. Тухольчика, Я. Кириштейна-Церазина, П. Щербича, которые использовались в административной и судебной практике польских городов и сел, получивших магдебургское право. В статье представлена эволюция источников магдебургского права. Значение магдебургского права было в том, что оно способствовало социально-экономическому развитию городов. Жители также получали личную свободу и освобождались на определенный период от уплаты налогов и сборов. Они не подчинялись юрисдикции общегосударственных судов. Города получали целый ряд льгот и привилегий на занятие торговлей и промыслом. Локация польских городов на основе магдебургского права была завершена к концу правления короля Казимира III Великого в 1370 г. Наивысшее развитие магдебургского права относится к концу XVI в. После чего начался процесс последовательного упадка городов, который продолжался до конца XVIII в.

Ключевые слова: магдебургское право, привилегия, вийт, хелминское право, локация.

Kobiletskyj M. Magdeburg Law in Poland (XVII-XVIII century). In this article is highlighted a spread of the Magdeburg law on polish land in the XIII-XVII century. Also, is represented a chronology providing Magdeburg law for individual polish cities and villages. Varieties of Magdeburg law – Helm's and Lubeck's – for receiving towns and villages on Baltic coast. Showed a peculiarities of Magdeburg law in various polish lands. Analyzed works of the polish labor lawyers, such as B. Hroyitsky, M. Yasker, Ya. Tuholchyk, Ya. Kirshiteyn-Tserazyn, P. Scherbych in the administrative and judicial practice of polish towns and villages that used Magdeburg law. The article traced the evolution of the town law sources. Granting Magdeburg Law promoted social and economic development of cities. Residents also received personal freedom, and exempted a certain period of taxes and fees. They were not subordinated to the jurisdiction of national courts. City received a number of benefits and privileges for engaging in trade and industry. Polish cities ranging from Magdeburg Law was completed by the end of the reign of King Casimir III the Great in 1370r. The highest growth of the Magdeburg law related to the end of the XVIst. After that, the process of sequential decline of cities began, that lasted till the end of the XVIII century.

Key words: magdeburg law, privileges, elder, helmish right, location.